

Kekkonen työmarkkina- politiikka

Seppo Keränen: Ehdollinen demokratia. Urho Kekkonen ja työmarkkinapolitiikka. Turun yliopisto 2010. 352 s.

Seppo Keränen väitöskirjan tutkimusaihe on haastava. Keränen on ottanut tutkimustehtäväkseen kokonaiskuvan luomisen Urho Kekkonen työmarkkinapoliittisesta toiminnasta ja työmarkkinapoliittisesta ajattelusta. Keränen kuvaus Kekkonen nuoruus- ja sotavuosista on tiivis ja toimii johdantona tutkimuksen varsinaiseen ytimeen eli vuosiin 1950–1981, jolloin Kekkonen oli keskeinen ellei keskeisin sisäpoliittinen toimija.

Tutkimuksen tarkastelujakso on suomalaisessa poliittisen historian tutkimuksessa poikkeuksellisen pitkä. Esimerkiksi Juhani Suomi on pilkkonut oman Kekkos-tutkimuksensa pääosin kuuden vuoden jaksoihin. Työ liittyy tutkimuskeskusteluun etujärjestöjen ja valtiollisten elinten keskinäisistä suhteista. Presidentin, hallituksen, eduskunnan ja Suomen Pankin välisissä suhteissa oli monenlaista vuorovaikutusta, jossa etujärjestöt olivat osapuolina mukana. Näiden kiistojen moninaisuuden kuvaus on tämän tutkimuksen vahvimpia puolia.

Seppo Keränen on tarttunut kolmeen Suomen poliittisen historian kiehtovimpaan ja kiistanalaisimpaan aiheeseen: Kekkoseen, työmarkkinakehitykseen ja kommunisteihin.

Keskeisin jännite Kekkos-tutkimuksessa on tasavallan presidentiksi nousseen poliitikon asema poliittisissa kamppailuissa. Tulkintaerojen ääripäiden mukaan Kekkonen oli joko muiden juonittelujen uhriksi toistuvasti joutuva valtiomies tai kilpailijansa tieltään raivaava häikäilemätön tahtopoliitikko.

Keräsen tutkimusasetelmaan sisältyy vahva jännite. Työmarkkinahistoria on paljolti markkinavoimien, instituutioiden, lainsäädännön, kansantalouden kehityksen ja järjestöjen toiminnan kuvausta ja analysointia. Henkilöhistoria taas paneutuu yksilöön, verkostoihin, sosiaaliseen pääomaan, henkilökohtaisiin motiiveihin ja elämänsäkaareen käännekohtiin.

Suomen työmarkkinakehityksen historiallisessa tarkastelussa on ainakin kaksi koulukuntaa. Yleisempi tarkastelukulma on puoluepoliittista valtataistelua korostava. Hieman kärjistäen voi väittää, että tämän koulukunnan mukaan ammattiliitot olivat aina puolueiden käytettävissä. Tarvittaessa työntekijäjärjestöt heitettiin puolueen edun mukaisesti vaikka työtaisteluihin. Suomen työmarkkinakehitystä selittävät tämän koulukunnan mukaan ensisijaisesti puoluepoliittiset motiivit ja juonet. Toinen koulukunta korostaa työmarkkinalogiikkaa. Työvoimankysyntä, työttömyys, muuttoliike, järjestäytymisaste, vertailutyttömyys ja ammattialan painostusvoima ovat tämän näkökulman mukaan tärkeimpiä työmarkkinakehityksen selittäjiä.

Kommunistien vaarallisuudesta, toimintakyvystä ja vaikutuksesta työmarkkinakehitykseen ollaan suomalaisessa historian tutkimuksessa vähintään kahta mieltä. Etsivän Keskuspoliisin, Suojelupoliisin, Kekko-

sen tai SDP:n aikaistuntoja toistavat tutkijat korostavat kommunistien ammattivallankumouksellista osaamista ja uhkaavuutta. Poliittinen vastustaja näyttäytyy vaarallisena, tehokkaana ja kavalana. Toiset tutkijat korostavat kommunistien suuria sisäisiä ongelmia, toiminnallista tehottomuutta ja heikkoa kykyä ohjata työläisjoukkoja toimintaan.

Keränen ei juuri pohdi näitä jännitteitä vaan asettuu niin työmarkkinahistorian tulkinnoissa korostamaan puoluepoliittisia toimintamotiiveja ja kommunismitulkinnoissaan korostaa SKP:n uhkaa, voimaa ja vaarallisuutta.

Väitöskirjan ansiot liittyvät Kekkonen henkilökuvan ja poliittisen toiminnan moni-ilmeisyyden uudenlaiseen kuvaukseen ja analysointiin. Keränen rakentaa uutta, tasapainoisempaa kuvaa Suomen poliittisen historian yhdestä keskeisimmästä vaikuttajasta. Kekkonen on työmarkkinapolitiikassa sekä vahva aktiivinen toimija että ylivoimaisten vastustajien ja vastusten runtelema uhri. Keräsen työ tuo esiin sen, miten Kekkonen ensin vuonna 1950 joutuu suuriin vaikeuksiin useiden SAK:n jäsenliittojen ja lopulta itse keskusjärjestö SAK:n kanssa. Kekkonen toinen suuri työmarkkinakonflikti on vuonna 1953, jolloin Kekkonen ryhtyi ajamaan STK:n vaatimaa deflaatiolinjaa. STK:n johdon ja Kekkonen välit saavat pitkäaikaisen särön, kun STK veti tukensa palkan- ja hinnanalennusehdotuksilta.

Kekkonen suhde työmarkkinakeskusjärjestöihin oli pragmaattinen. Hän on sivussa, kun tulopoliitiikka tulee Suomeen. Näin keskeinen vallankäyttö ei saa jäädä kuitenkaan presidentin vaikutusvallan ulkopuolelle, joten Kekkonen ryhtyy aktiiviseksi toimijaksi vuosina 1969–1971. Tähän häntä Keräsen kuvauksen mukaan houkuttelevat STK:n toimitusjohtaja Päiviö Hetemäki ja Niilo Hämäläinen. Keräsen työssä tulee esiin myös Kekkonen

ja Keijo Liinamaan läheinen yhteistyö 1970-luvulla.

Työn ansioksi on luettava se, että siinä on käytetty ensimmäisen kerran hyvin monipuolisesti Tasavallan Presidentin arkistosäätien aineistoa, joka koskee työmarkkinakehitystä. Tämä koskee Urho Kekkonen arkistoa ja Jouko Loikkasen papereita. Väittelijä on etsinyt ja löytänyt työmarkkinakysymyksiin liittyvää aineistoa myös muualta kuin työmarkkinakysymyksiin luokitelluista aineistoista. Arkistoaineisto on työssä rajattu hyvin kapeasti. Esimerkiksi MTK:n arkistoaineisto, Keijo Liinamaan kokoelma ja SKP:n aineistot olisivat kuuluneet tutkimusaineistoon.

Aarne Mattilan monipuolinen tuotanto – Työriitojen sovittelun historia (1992), Kunnat työmarkkinapolitiikassa (2000) ja Valtio työnantajana: Valtion työmarkkinapolitiikka 1955–2005 (2005) – on niin olennainen osa Suomen työmarkkinahistorian perusteoksia, että ne olisivat kuuluneet tämän tutkimuksen lähdekirjallisuuteen. Suomalaisesta työmarkkinahistoriasta on vaikea kirjoittaa laadukasta tutkimusta tutustumatta, viittaamatta ja kommentoimatta hänen tuotantoaan. Lähdeluettelosta puuttuu myös allekirjoittaneen väitöskirjan aihepiiriin kuuluva artikkeli ”Maalaisliitto murskattava? Punamullan talouspoliittinen välirikko ja vuoden 1954 eduskuntavaalit” (Historiallisessa Aikakauskirjassa 2/2005), jossa korostetaan vuosien 1953–1954 sisäpolitiikassa enemmän talouspolitiikan sisältöä kuin Keränen, joka painottaa, kuten Juhani Suomi, vahvojen yksilöiden valtataistelua. Kansainvälisen tutkimus kirjallisuuden niukkuus on poikkeuksellista akateemiselle oppinnäytteelle.

Tutkimuksessa käsitellään paljon tapahtumia, joista puuttuu sekä työmarkkinapolitiikka että Kekkonen tai jompikumpi näistä. Pienet sattumukset ja nasevat sanonnat

nousevat väliotsikoinnissa vahvasti esiin kiteyttämättä tutkimuksen sisältöä. Esimerkiksi alaotsikot ”En aio olla kaikkien saatanan kusipäitten haukuttavana” (s. 180), ”Paska asiassa neljä tuntia” (s. 217), ”Pitänee pohtia viinan voimalla” (s. 225), ”Sähkökkää kuin patruunan veto pistoolin piippuun” (s. 235) eivät auta lukijaa jäsentämään tai hahmottamaan selkeämmin asiayhteyksiä.

Tämä väitöskirja korostaa poliittisia valtataisteluja suomalaisten työmarkkinakonfliktien perimmäisinä syinä. Tapahtumien tarkastelu on enemmän henkilöhistoriallisen perinteen kuin työmarkkinahistorian kysymyksenasettelujen mukaista. Rakenteet, suhdanteet ja osapuolien voimavarojen muutokset eivät ole keskeisiä selittäjiä. Henkilöiden suhteet, puoluepoliittiset yhteistyösuhteet ja keskeisten toimijoiden henkilökohtaiset valtapyyteet ovat kuvauksen ja analyysin kohteena.

Kansantalouden kehitystä, työttömyyttä ja lakkojen runsautta käsitellään tutkimuksessa useasti. Olisi ollut perusteltua esittää tilastotietoja, taulukoita ja kaavioita näistä ilmiöistä. Näin eri vuosien taloudellisen kehityksen ja esimerkiksi lakkoilun suhde olisi tullut tarkemmin kuvatuksi ja mahdollisesti jopa paremmin tulkituksi. Tilastoaineiston puute on johtanut siihen, ettei tekijä ole kyennyt erottamaan toisistaan suuria ja pieniä lakkovuosia.

Työmarkkinahistorian tapahtumahistoriasta tässä tutkimuksessa on keskitytty siihen, miten neuvottelut, ratkaisut ja konfliktit syntyivät. Tutkimuksen keskiössä ei ole kiistojen tai ratkaisujen sisältö. Tämä voi johtua siitä, ettei se ollut niin tärkeää Kekkosellekaan. Jos väittelijä olisi keskittynyt siihen, mistä kiisteltiin ja mitä sovittiin, hän olisi voinut päätyä toisenlaisiin tulkintoihin siitä, miksi tulokset ja työtaistelut syntyivät Suomessa.

Väittelijä on kyennyt tiivistämään Urho Kekkonen pitkän ja monipolvisen elämänkaaren työmarkkinapoliittisesti merkittävät tapahtumat. Yksityiskohtien runsaus ei ole estänyt esittämästä tulkintaa laajasta kaaresta. Keräsen paneutuminen vuosiin 1966–1974 tuo uutta tietoa tasavallan presidentti Kekkonen vahvimman vaikutusvallan ajan suomalaisesta sisäpolitiikasta.

– TAPIO BERGHOLM